

Török Zoltán

Hallgatói kormányzás

A hallgatói önkormányzatok elvárt és valós szerepe az egyetemi diákság érdekképviselésében mára igen sajátos formát öltött, mégis a felsőoktatás reformjáról szóló tárgyalásokon a hallgatók érdekeinek védelmezőiként tűntek fel. Megtehették mindezt, hiszen a hatályos jogszabályi háttér elég széles mozgásteret biztosított számukra.

A hallgatói önkormányzatok a jelenleg hatályos felsőoktatási törvény alapján a hallgatók érdekképviselésére létrehozott szervek. E feladatkör gyakorlásához számos jogot és lehetőséget garantál a törvény, többek között:

- ➔ Jogot a szenátusban való részvételre, amelyik az egyetem fő döntéshozatali szerveként funkcionál. E részvétel azt jelenti, hogy amennyiben a hallgatói önkormányzat a választásain legalább 25%-os részvételt képes felmutatni, úgy 1/3-1/4 arányban küldhet képviselőket a szervbe.
- ➔ Tag delegálásának jogát a gazdasági tanácsba, amelyik az egyetem pénzeiről rendelkezik.
- ➔ A kollégiumi hallgatók érdekképviselésének ellátását.
- ➔ A jogorvoslati eljárásokban való részvétel jogát.
- ➔ Emellett egyetértési joga van a szervezeti és működési szabályzatot illetően a tanulmányi és vizsgaszabályzat, a térítési és juttatási szabályzat, valamint az oktatói véleményezés terén.
- ➔ Továbbá egyetértési joga van az ifjúságpolitikai és hallgatói célokra biztosított pénzeszközök felhasználásakor.

E jogkörök meglehetősen széles mozgásteret biztosítanak a hallgatói érdekképviselő számára, ugyanakkor vannak árnyoldalai is, amelyre éppen a hallgatói önkormányzatok működése és annak gyakorlata világít rá. A legtöbb visszásság a hallgatók szenátusi túlhatalmából adódott. Szavazati arányuk következtében ugyanis komoly befolyást képesek gyakorolni például a rektor- vagy éppen az oktatóválasztást illetően, ami önmagában a sikeres hallgatói érdekvédelem szempontjából nem jelentene gondot. Egészen addig, amíg e hatalom felhasználása nem öncélú, hanem a hallgatók helyzetének javítását célozza. Aggályos példák márpedig mutatkoznak, amikor nem feltétlenül szakmai indokok alapján hoznak olyan személyi döntéseket, amelyeknek semmi köze a hallgatók érdekvédelméhez. Ilyen megkérdőjelezhető döntést képeznek az egyetemi rektorválasztások, vagy éppen az oktatói kinevezések, amelyekkel kapcsolatban előfordult, hogy a hallgatói önkormányzatot érték elsősorban a vádak egy-egy jelölt gyakran meglepőnek számító bukása okán (pl. Szegeden vagy a BME-n).

A szenátusban való befolyás másik, a gyakorlatban árnyoldalként érvényesülő formája az a hallgatói önkormányzatok zsarolási potenciáljából következik. Bár mindössze a szenátus 1/3-1/4-ét alkotják, ennek ellenére gyakran a mérleg nyelvének számítanak, ami viszont oda vezet, hogy a velük való, a többi karral való kompromisszumnál egyszerű megállapodás érdekében számos engedményt tesznek javukra, amelyek akár gazdasági haszonnal is járnak. Önmagában ez még nem tekinthető aggályosnak, egészen addig, amíg e források felhasználása nem öncélú, és valós hallgatói igényeket elégít ki.

Márpedig e két vonással nehezen jellemezhetőek olyan beruházások, mint amire ismételtén a szegedi példa mutat rá, ahol a helyi hallgatói önkormányzat a rendelkezésére álló eszközöket új konditerem, vagy luxusszálloda kollégiumi bérletére fordítja, úgy, hogy mindeközben a szegedi kollégiumok jelentős többsége fejlesztésre szorul, és akut pénzhiánnyal küzd.

Adódik ugyanakkor a kérdés, hogy tisztában lehetnek-e a hallgatói önkormányzatok az általuk képviselt elvárásaival? A kérdés nehezen megválaszolható, ugyanakkor a HÖK-ök támogatottságát talán éppen az általuk kiírt önkormányzati választások mutatják, ahol gyakran több napos szavazási lehetőség ellenére sem sikerül a szükséges érvényességi küszöböt elérni. Ennek természetesen több oka lehet: beszélhetünk hallgatói érdektelenségről és passzivitásról, ugyanezen réteg kiábrándultságáról, vagy az alternatívák hiányáról.

Utóbbi kettő azonban némiképpen összefügghet a passzivitással, ami ahhoz a kérdéshez is elvezet, hogy vajon leválthatók-e az éppen regnáló hallgatói önkormányzati képviselők? A válasz egyetemfüggő, elsősorban azért, mert a HÖK választások szabályozását a hallgatói önkormányzatok alapító okirata szabályozza. Önmagában a tény, hogy egy szerv maga szabályozhatja a megválasztásának menetét, ez már magában hordozza a visszaélés lehetőségét. Márpedig visszaélésről ez esetben is beszélhetünk, és ismét Szeged szolgáltatja az állatorvosi ló szerepét, ahol a helyi Gazdaságtudományi Kar hallgatói indítottak petíciót a hallgatói önkormányzati választások tisztaságának elérése érdekében, amelynek fő eleme a választási procedúra tisztaságának közjegyző általi garantálása volt, amely petíciót 570 hallgató írta alá. Ez közel 50%-os támogatottságot jelent, ami – figyelembe véve a választásokon tanúsított aktivitást – jelentősnek mondható.

A gyanús ügyek ellenére a hallgatói önkormányzatok szerepe mégsem elhanyagolható, hiszen például jelentős mozgósítási kapacitással rendelkeznek a kiemelten fontosnak tartott ügyekben, így például a felsőoktatási törvény általuk hátrányosnak ítélt változtatásai elleni demonstrációk megszervezésénél. Ez történt legutóbb is, amikor az oktatási kormányzat reformterveiben olyan elemek jelentek meg, mint a hallgatók magyarországi munkavállalásra kötelezése a térítésmentesség fejében, az állami helyek számának csökkentése, több egyetem főiskolává minősítése, a költségtérítés mértékének növelése, vagy a hallgatói önkormányzatok jogkörének csökkentése.

A hallgatói önkormányzatoknak számos tüntetés árán sikerült elérniük, hogy a kormányzat partnerként kezelje őket, és Navracsics Tiborral folytatott tárgyalásuk során több engedményt is sikerült kicsikarniuk, így változtatásokat a röghöz kötés terén, valamint a hallgatói önkormányzatok pozícióinak javítását. Az eredeti tervezet szerint – amelyik nagymértékben alkalmazkodott a FIDESZ közelinek tekintett Professzorok Batthyány Körének hallgatói részvételi szerepére vonatkozó javaslatához –, ugyanis a hallgatói önkormányzatok mindössze véleményezési joggal rendelkeztek volna a tanulmányi és vizsgaszabályzat és a szociális ellátások ügyében, továbbá a HÖK választásokon való 50%-os részvétel esetén biztosította volna a szenátusi helyek mindössze 10%-át. A módosítások ugyanakkor nagymértékben a HÖK-nek kedveztek, hiszen a véleményezési jog az említett kérdésekben továbbra is egyetértési jog maradt, illetve a benyújtott tervezet mindössze 25%-os részvételt ír elő, bár magát a képviselőket 20-25%-osra redukálja.

A reform tehát igyekszik csökkenteni a károsnak ítélt hallgatói befolyást, ugyanakkor ez – a hallgatói érdekérvényesítés aktivitása miatt – egyelőre mindössze mérsékelt formában vált lehetségessé.

Ugyanakkor a HÖÖK-kal kötött megállapodás, amelyik jelentős engedményeket tesz a hallgatói önkormányzatok részére, kiiktatta a legfontosabb szereplőt a felsőoktatási törvény elleni mozgolódás éléről, amelynek révén nem maradt olyan szervezet, amelyik hatékonyan képes lenne a hallgatókat a kormányzati tervekkel szemben mozgósítani. Méghozzá úgy, hogy a kormányzatnak sikerült jó néhány olyan elképzelést a tervezetben tartani, amelyik a hallgatók jelentős része számára nehezen elfogadható.

Ráadásul a felsőoktatási törvény így nem képes létrehozni egy tiszta, a politikától, megélhetéstől és hatalmi érdekektől mentes hallgatói érdekképviseleti rendszert sem. Ennek eszköze ráadásul nem is feltétlenül a hallgatói szerepvállalás

mérséklése lenne, hanem olyan egyszerű intézkedéseknek a bevezetése, mint a tisztségviselés és újraválaszthatóság szabályozása, vagy a választások tisztasága ellenőrzésének átalakítása, amelynek révén a hallgatók jóval nagyobb betekintést és átláthatóságot nyerhetnének a hallgatói önkormányzat irányába, és minden bizonnyal e lépések önálló felvetése sokkal alacsonyabb mozgósítást eredményezne hallgatói részről is, hiszen orvosolja a hallgatói önkormányzatokkal szemben jelenleg felvetődő problémák egy részét. Ugyanakkor – hasonlóan a magyar demokráciához – egy ilyen rendszer működtetéséhez is elsősorban aktív és közösségi hallgatók (demokraták) lennének szükségesek, amelyet viszont ezen intézkedések nem teremtenek meg. Az sokkal inkább egy szocializációs folyamat eredményeként fog kialakulni.